

ਅਰੁਣ ਮੌਗਾ ਜੇ.

ਨਵਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2019 ਦਾ CWP ਨੰਬਰ 29048

ਅਕਤੂਬਰ 04, 2019

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950—ਆਰਟੀਕਲ 226 ਅਤੇ 21—ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1955—S.5(iii) ਅਤੇ S.11—ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੋ ਖਤਰੇ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ—ਲੜਕਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 5 (iii) ਜੇਕਰ 1955 ਐਕਟ—ਕੀ ਜੋੜਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਮੁੱਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਵੈਧ ਜਾਂ ਬੇਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵੀ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਹ- ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਬੰਧਨਬੱਧ ਫਰਜ਼ ਹੈ- ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ , ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ. ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਕਾਰਨ/ਹਾਲਤਾਂ।

(ਪੈਰਾ 11)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ , ਵਿਵਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ/ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 12)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ , ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਲੜਕਾ ਮੇਜਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (iii) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5, *ibid* ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੂਰਵ-ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (iii) ਲਾੜੇ ਅਤੇ

ਲਾੜੀ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਮਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 13)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾੜੇ ਦੀ ਉਮਰ 21 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 11, ਜੋ ਕੁਝ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 (ਸੁਪੈਰਾ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (iii) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਮਨੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ *ibid* . (ਪੈਰਾ 14)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (iii) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ 5 ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਫੋਰਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 16)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਪੈਦਲ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਬੇਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

(ਪੈਰਾ 17)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਇਸ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਪੈਦਲ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਬਾਲਗ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 2 ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਯੋਗ ਉਮਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(ਪੈਰਾ 18)

ਐਚ.ਐਸ.ਬੱਥ, ਐਡਵੋਕੇਟ
ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ.

ਅੰਬਿਕਾ ਸੂਦ, ਡੀਏਜੀ, ਪੰਜਾਬ।

ਅਰੁਣ ਮੌਗਾ, ਜੇ. ਜ਼ੁਬਾਨੀ

(1) ਇੱਥੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਟਕਰਾਅ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ "ਜੀਵਨ ਅਤੇ

ਆਜ਼ਾਦੀ" (Arun Monga, A) ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (iii) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਐਕਟ, 1955, ਜਦੋਂ ਕਿ 18 ਸਾਲ 1 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਅਤੇ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਬਿਕਾ ਸੂਦ, ਡੀਏਜੀ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਨੋਟਿਸ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

(3) ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਦੀ ਐਡਵਾਂਸ ਕਾਪੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

(4) ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਆਰਡਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ. 4 ਤੋਂ 7 ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(5) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਦਰਖਾਸਤਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(6) ਤੱਥ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1, 21.08.2001 ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2, ਇੱਕ ਲੜਕਾ, 17.09.1999 ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ, ਪਰ ਵਿਆਹ ਯੋਗ ਉਮਰ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ.

(7) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ 30.09.2019 ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿਖੇ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(8) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 4 ਤੋਂ 7 ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਗੇ। ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਲੱਭ ਕੇ ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਝੂਠੇ ਅਪੈਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

(9) ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 (ਸੀਨੀਅਰ

ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਟ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ, ਮੋਹਾਲੀ) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 30.09.2019 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-5) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸੇ 'ਤੇ.

(10) ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(11) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ. ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਾਲਾਤ।

(12) ਵਿਵਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਿਰਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ/ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(13) ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਮੇਜਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (iii) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5, *ibid* ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੂਰਵ-ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (iii) ਲਾੜੇ ਅਤੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਮਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ:

(i) ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ;

(ii) ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ

(a) ਮਨ ਦੀ ਅਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ; ਜਾਂ

- (b) ਵੈਧ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੈ; ਜਾਂ
- (c) ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ ਹੈ [***];]
- (iii) ਲਾੜੇ ਨੇ [ਇਕਾਈ ਸਾਲ] ਦੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾੜੀ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ [ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ] ਦੀ ਉਮਰ;
- (iv) ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ;
- (v) ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਪਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੀਤੀ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ;

(14) *ibid* ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾੜੇ ਦੀ ਉਮਰ 21 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 11, ਜੋ ਕੁਝ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 (*ਸੁਪੈਰਾ*) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (iii) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ *ibid* .

(15) **ਜਿਤੋਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ** ਬਨਾਮ **ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ**। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਿਸਦਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

“ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾੜੀ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਅਤੇ ਲਾੜੇ ਦੀ 21 ਸਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਆਹ ਜਿੱਥੇ ਉਮਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਜੁੜਵਾਂ ਸ਼ਰਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਵੈਧ ਜਾਂ ਬੇਕਾਰ ਹੈ? ਐਚਐਮਏ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

II .ਵਾਇਡ ਵਿਆਹ- ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਹ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ, ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਧਿਰ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 5 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (i), (iv) ਅਤੇ (v) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ (i) (iv) ਅਤੇ (v) ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ

III i) ਧਾਰਾ 5, ਜੋ ਕਿ ਲਾੜੇ ਅਤੇ ਲਾੜੇ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਐਚਐਮਏ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (iii) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਐਚਐਮਏ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਲਈ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

18. ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ।- ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਧਾਰਾ 5 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (iii), (iv) ਅਤੇ (v) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ-

a) ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (iii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਜੋ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ;

b) ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (iv) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (v) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਜੋ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨਾਲ ਜੋ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ।

ਪਰ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ HMA ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 5 (iii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਆਹ ਰੱਦ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (iii) ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 5 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (i), (iv) ਅਤੇ (v) ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (iii) ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬੇਕਾਰ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ।

XXX ---XXX -----XXX ---XXX

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧੀਏ, ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-ਅਵੈਧ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਵੈਧ ਵਿਆਹ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (iii) ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਆਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, HMA ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਬੇਕਾਰ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ

(*Arun Mongra, J.*)
ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

12. ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਤਲਾਕ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ, ਇਹ HMA ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 13 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਧਾਰਾ 13 (2) (iv) 'ਪਤਨੀ' ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ: -

(iv) ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ (ਭਾਵੇਂ ਸੰਪੰਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਉਸਦੀ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸ ਉਮਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹੀ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤ ਉਹ 15 ਸਾਲ ਅਤੇ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

(16) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (iii) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਫੋਰਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(17) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਪੈਦਲ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਬੇਕਾਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

(18) ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦਾ ਬੰਧਨਬੱਧ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਪੈਦਲ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਬਾਲਗ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 2 ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਯੋਗ ਉਮਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(19) ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ, ਮੋਹਾਲੀ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ, ਜੇਕਰ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।

(20) ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮੋਹਰ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(21) ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਦਹੀਆ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ